

Projekts nr. 2016-1-LV01-KA219-022646

Erasmus+ stratēģiskās partnerības projekts

“JAUNI PAŅĒMIENI IEKĻAUJOŠĀS IZGLĪTĪBAS NODROŠINĀŠANĀ VISIEM SKOLĒNIEM (NAIS)”

Rekomendācijas skolotājiem darbā ar iekļaujošās izglītības skolēniem kasē un efektīvai mācību materiālu izmantošanai

Vispārēji ieteikumi skolotājiem iekļaujošās skolās

- Uzdod maza apjoma darbu. Iet soli pa solim.
- Noskaidrot skolēna mācīšanās stilu un izmantot to.
- Koncentrējies vienai darbībai vienā laikā.
- Izmanto izdales materiālus, lai ir pēc iespējas mazāk ko rakstīt.
- Padari mācīšanās procesu tik aktīvu un airraujošu cik iespējams- veido pozitīvu pieredzi.
- Paskaidro un vienkāršo visas rakstītās instrukcijas. Dažas instrukcijas ietver veselas rindkopas un daudz informācijas. Tas var būt mulsinoši dažiem skolēniem. Skolotājs var palīdzēt pasvītrojot vai izeļot galveno. Instrukciju pārrakstīšana var būt noderīga.
- Sadali rakstīšanas uzdevumus vairākās fāzēs (prāta vētra, melnraksts, labošana un pārlasīšana). Apsver iespēju novērtēt katru posmu atsevišķi.
- Sāc ar līmeni, kurā bērns jūtas vislabāk, tā lai būtu iespēja izbaudīt progresu, tad virzies uz sarežģītāku uzdevumu.
- Piedāvā papildus uzdevumus. Daži materiāli nenodrošina ar pietiekošu treniņu skolēnu ar mācīšanās grūtībām, lai sasniegtu paredzētos rezultātus. Skolotājam jāpievieno pietiekoši daudz praktisko aktivitāšu. Ieteicamās aktivitātes ietver instrukciju spēles, vienaudžu mācīšanos kopā, paškontroles aktivitātes, datorprogrammas un darba lapas.
- Izmanto vienaudžu vadītu mācīšanos. Skolotājs var sadalīt pāros aktivitāšu laikā, atkārtojot mācību vielu, gatavojoties ieskaitei darbam, lasot priekšā viens otram, rakstot stāstus vai veicot laboratorijas eksperimentus.
- Sagatavo papildus materiālus darbam stundā skolēniem ar dzirdes un runas traucējumiem.
- Piedāvā stundas plānu. Tas palīdzēs skolēniem sekot stundas gaitai veiksmīgi un veikt atbilstošus pierakstus. Stundas plans palīdzēs skolēnam izprast materiāla nozīmi un uzdot atbilstošus jautājumus.
- Sabalancē prezentāciju un aktivitāšu daudzumu. Uzmanību vajadzētu veltīt līdzsvaram starp mutisku prezentāciju un vizuālo informāciju, kā arī aktīvām

aktivitātēm. Līdzsvaram būtu jābūt arī starp grupu, mazu grupu un individuālajām aktivitātēm.

- Iemāci mājas darba organizācijas, veikšanas un pārbaudes prasmes. Dod instrukcijas, kā sadalīt lielāka apjoma darbu vairākos mazākos posmos.
- Attīsti prasmes kooperatīvai projektu darbībai, kur katram skolēnam ir sava loma prāta vētrā, darba aorganizēšanā, rakstīšanā, pārlasīšanā un ilustrēšanā.
- Piedāvā alternatīvus variantus rakstīšanas uzdevumiem.
- Pārrunā aktivitāti, lai pārliecinātos, ka visi ir sapratuši.
- Dod pozitīvu vērtējumu, izmanto vērtēšanu kā stimulējošu paņēmieni.
- Izmanto LearningApps,, Moodle un e-mācību vides dotās iespējas.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar mācīšanās grūtībām

- Iegūsti pēc iespējas vairāk informācijas par skolēnu. Ja skolēnam jau ir zināma diagnoze, noskaidro visu iespējamo par grūtībām skolēnam būs mācību procesā.
- Paturi prātā mācīšanās grūtības, kad māci un novērtē skolēnus.
- Sadarbojies ar skolēna ģimeni, lai labāk izprastu vidi, kurā skolēns dzīvo, kā arī palīdzības veidu, kurš varētu būt visefektīvākais.
- Ja novēro vēl neidentificētas mācīšanās grūtības, pārrunā tās ar vecākiem un iedrošini viņus nodrošināt bērnam diagnostiku pie skolas konsultanta, logopēda, speciālā pedagoga vai skolotāja, kurš atbildīgs par mācību programmu, novērtēšanu un atbalsta nodrošinājumu.
- Nodrošini mācīšanās tehnikas un stratēģijas darbnīcas (efektīvas mācīšanās un iegaumēšanas tehnikas) un pat vecāku-bērnu sadarbību.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar disleksiju

- Iegūsti informāciju par disleksiju, centies izprast to. Disleksija ir cits mācīšanās un domāšanas veids, tās ir grūtības mācīties, kuras var pārvarēt ar īpašu mācīšanās veidu un mācīšanās uzraudzību.
- Centies izrādīt pozitīvu attieksmi pret skolēnu, izrādi empātiju un vēlēšanos strādāt ar skolēnu.
- Centies iepazīt skolēnu labāk, uzzinot par viņa interesēm un hobijiem, ārpusskolas aktivitātēm.
- Māci tādā veidā, lai radītu skolēnos interesi un vēlmi uzdot jautājumus.
- Uzslavas dod spēku, kritika nogalina. Skolēnam ar disleksiju vienmēr vajadzēs palīdzību mācību grūtību pārvarēšanā. Ir svarīgi uzlabot pārliecību un būt pieņemtam klasē. Viņi nesaniež mazāk savu interešu un spēju trūkuma dēļ.
- Esi elastīgs programmas izmaiņu izstrādāšanā.
- Centies organizēt īsas aktivitātes un esi gatavs citam plānam.
- Atkārto jau apgūto informāciju.

- Centies beigt katru stundu ar pozitīvu mācību snieguma novērtējumu.
- Uzraksti svarīgāko informāciju uz baltās tāfeles un izmanto dažus vienkāršu vārdus, rakstot ar lielajiem burtiem.
- Vizuālais materiāls ir ļoti svarīgs. Informāciju, kura ir uz tāfeles, ieteicams kopēt uz krāsaina papīra, lai katram skolēnam tā būtu pieejama.
- Izmanto simbolus, lai papildinātu rakstisku informāciju.
- Tekstam jābūt printētam uz dzeltena papīra, jo disleksiju skolēniem ir grūtība uztvert informāciju. Izvairies lietot baltu papīru, jo tas nogurdina acis, radot grūtības koncentrēties materiāla uztverei.
- Esi gatavs skaidrot daudzas reizes, dažādos veidos, lai visi saprastu pareizi, atkārtoti instrukcija tik ilgi, kamēr visi ir sapratuši.
- Pieņem mājasdarbu uzrakstītu datorrakstā, tāpēc ka rakstīšana rokrakstā vairumam dislektiķu ir mocības. Tāpēc sagaidi mazāk rakstisku uzdevumu, kaut arī skolēns varētu būt izcils mutvārdos. Iespēja atbildēt mutiski jādod šādiem skolēniem, jo vairums gadījumos, viņi prot atbildēt mutiski, bet neprot domas izteikt rakstiskā veidā. Jāņem vērā arī tas, ka viņiem nepieciešams ilgāks laiks darbam.
- Izmanto jau iepriekš saskaņotu vērtēšanas sistēmu, lai izvairītos no stresa.
- Bieži izmanto pozitīvu vērtējumu.
- Izmanto vērtēšana paņēmienus, kuri patīk skolēniem (piemēram, mutisks vērtējums, projekts).
- Jau stundas sākumā pastāsti skolēniem, ko sagaidi no viņiem stundas laikā.
- Izsaki vienu norādījumu vienā laikā.
- Disleksijas skolēnam jāsež pirmajos solus, blakus ļoti pacietīgam atbalsta biedram, kas var palīdzēt.
- Mācību materiālam pievieno attēlus, vienkāršo norādījumus, izmanto atslēgas vārdus.
- Sakārto uzdevumus secībā no vienkāršā uz sarežģīto.
- Vienmēr dod ilgāku laiku nekā citiem.
- Dod “APDOMĀŠANĀS LAIKU” pirms atbildes. To var panākt, uzdodot jautājumu un tad liekot padomāt, pirms skolēni atbild uz jautājumu iespējams vēlreiz atkārtot jautājumu. Ļauj vairākiem skolēniem atbildēt vienu un to pašu jautājumu. Šādā veidā vairāki atbilžu modeļi ir iespējami.
- Dod iespēju trenēties rakstīšanā katru dienu, izmantojot dažādus rakstīšanas formātus: žurnāla ierakstus, e-pastus, rakstīšanu vai pārrakstīšanu, rakstīšanu sienas kalendārā, pateicības vēstules, veidojot rakstu darbu kolekcijas.
- Dod uzskates līdzekļus (lietas, kurām var pieskarties un aptaustīt) cik bieži vien iespējams., darbojoties ar laika, naudas un skaitļu vienībām.
- Ir pieejamas vairākas aplikācijas darbam ar dislekdijas skolēniem, lai novērstu viņu trūkumus.

Visnoderīgākās ir

Leo - Recorder & Transcription

Leo app specializējas ierakstīšanai un transkripcijai reālajā laikā lietotāja vajadzībām. Tā īpaši piemērota skolēniem ar disleksiju un citām mācīšanās grūtībām, piedāvājot palīdzību būt veiksmīgam.

Lectio

Lectio ir mobīlā aplikācija izveidota, lai iedrošinātu skolēnu ar mācīšanās grūtībām patstāvīgi lasīšanai. To izveidojusi disleksijas skolēna mamma. Lectio ir aplikācija telefonā un planšetē, kas ļauj lasītājam pievienot teksta attēlu un pieprasīt grūtus vārdus izlasīt priekšā.

Dragon Dictation

Dragon Dictation palīdz skolēniem ierakstīt savu balsi un pārveidot to tekstā. Tas palīdz disleksijas skolēniem rakstīt esejas.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar disgrāfiju

- Iedrošini izmantot datora tastatūru, lai palielinātu rakstīšanas ātrumu un salasāmību.
- Tā vietā, lai rakstītu visu tekstu, nodrošini skolēnu ar tabulu, kurā tikai ierakstīt informāciju.
- Samazini pārrakstīšanu. Piemēram, tā vietā, lai pārrakstītu matemātikas problēmu, nodrošini ar darba lapu, kurā jau problēma aprakstīta.
- Iedrošini skolēnus izmantot pareizrakstības pārbaudes programmas, vai arī palūdz kādam citam skolēnam pārbaudīt uzrakstīto. Ieteicamas runāšanas pārbaudes programmas, īpaši tad, ja skolēns neatpazīst pareizo vārdu.
- Izmanto dažādu krāsu papīru vai dažādu krāsu burtus.
- Atļauj vecākajiem skolēniem izmantot viņiem piemērotāko līniju platumu, bet atceries, ka daži skolēni raksta sīkiem burtiem, lai nevarētu salasīt un nepamanītu kļūdas.
- Samazini garuma prasības, uzsverot satura svarīgumu.
- Novērtē zināšanas nevis skolēnu rokrakstu vai pareizrakstību.
- Dod skolēniem ilgāku laiku pārbaudīt savas zināšanas vai izpildīt uzdevumus un aktivitātes.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar diskalkuliju

- Atkārto vēlreiz jau zināmo pirms māci jaunu prasmi.
- Ļauj skolēniem apspriesties pirms uzdevumu risināšanas.
- Dod skolēniem jau apgūto formulu sarakstu.
- Izcel vai apvelc vārdus un skaitļus.
- Sadali darbalapas vairākos posmos.

- Bieži pārbaudi, vai skolēni ir sapratuši uzdevumu.
- Dod vairāk vietas uzdevuma risināšanai.
- Izmanto konkrētus piemērus, lai savienotu matemātisko simbolus ar daudzumu.
- Samazini iegaumējamo materiālu, īpaši mācību sākumā.
- Uzdod daudz jautājumu, lai iesaistītu skolēnu domāšanā un iztēlotu situāciju, kuru risinās,
- Iedrošini vizualizēt matemātisko problēmu. Atļauj skolēniem zīmēt, lai izprastu problēmu, un pārliecinies, ka viņi izmanto laiku, lai skatītos informāciju tabulās un grafikos.
- Dod piemērus un saisti problēmu ar reālo dzīvi.
- Nodrošini skolēnus ar rūtiņu papīru un seko, lai cipari būtu ierakstīti rūtiņās.
- Aicini mutiski paskaidrot atrisinājumu.
- Izskaidro jaunus terminus loģiskā secībā.
- Ierobežo norakstīšanu no tāfeles.
- Atļauj izmantot datorus un kalkulatorus, īpaši pašpārbaudes fāzē.
- Nodrošini skolēnus ar papildlaiku un aicini izmantot melnrakstus aprēķinu veikšanai.
- Izmanto mnemoniskās un vizuālās kartiņas, lai palīdzētu iegaumēt likumus, formulas un tabulas. Atkārtojumam arī ir liela nozīme.
- Vienmēr saskaņo mācīšanās stratēģiju ar skolēna vajadzībām un spējām.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar dzirdes traucējumiem

- Nodrošini skolēna uzmanību un sejas kontaktu, kad runā ar skolēnu. Skolēns ar dzirdes problēmām izmanto neverbālos paņēmieni, piemēram, sejas un ķermeņa valodu, lai izprastu skolotāja teikto.
- Izmanto vizuālos materiālus cik bieži vien iespējams. Skolēni ar dzirdes problēmām izmanto citas uztveres iespējas, lai kompensētu trūkumu.
- Izmantojot video un filmas, izmanto tekstu, lai skolēns varētu saprast sacīto.
- Klases diskusijas laikā iesaisti skolēnu ar dzirdes problēmām diskusijā, dodot viņam vairāk laika uzdot vai atbildēt uz jautājumu. Pret skolēnu ar dzirdes problēmām jāizturas tāpat kā pret visiem citiem skolēniem, viņam jāļauj piedalīties diskusijā.
- Ja skolēns strādā grupā, skolēni jāizvieto pakava formā, lai skolēns varētu redzēt visus skolēnus.
- Nodzēs nevajadzīgās lietas uz tāfeles, lai skolēns redzētu tikai to, kas tiek darīts klasē tajā brīdī.
- Veic teksta kopsavilkumu un vienkāršo to.
- Instrukcijām jābūt skaidrām, precīzām un pietiekoši skāļi izteiktām.
- Uzdevumu sadalījums, mazāka apjoma uzdevumi, ilgāks laiks.
- Lasīšanas tekstiem jābūt vienkāršiem un īsiem, jāpārbauda, vai skolēns sapratis tekstu.
- Nepārtraukta skolotāja palīdzība uzdevumu pildīšana slaikā.

- Biežs darba izvērtējums.
- Skolēnam jāsež tuvu skolotājam un projektoram.
- Optimālas skaņas nodrošinājums(fona trokšņi!).
- Formatīvā vērtēšana.
- Bieža mazu uzdevumu novērtēšana.
- Laiks eksāmenā ir pagarināts.
- Iespēja nodrošināt papildus skaidrojumu klasē.
- Skolotāja un skolēna komunikācija seja pret seju.
- Sniegtot skaidrojumu, skolotājam jākontrolē runas ātrums, skaļums un intonācija, ļaujot skolēnam lasīt no lūpām.
- Personiskiem kontaktiem jātbilst situācijai (runa, rakstība, demonstrācija, zīmju valoda).
- Īsāki uzdevumi, ilgāks laiks problēmu risināšanai.
- Darbalapu izmantošana ar atslēgas vārdiem.
- Iespējams norādīt uz uzdevumu maiņu, viegli pieskarotirs plecam.
- Skaidrības princips-multisensorā pieeja (attēli, bildes, priekšmeti, modeļi, video, digitāli izglītojošās programma).

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar sociālajām grūtībām

- Iegūt pēc iespējas vairāk informācijas par skolēna problēmām (slikti dzīves apstākļi, viena vecāka vai radnieku iesaistīšanās audzināšanā, ģimenes finansiālās problēmas, audžuģimeņu bērni,saskarsmes problēmas skolā).
- Sadarbība ar ģimeni/ aprūpētājiem, lai noskaidrotu visu par skolēnu un viņa uzvedību mājās.
- Izcelt stipros punktus un sadarbībā ar padomi risināt trūkumus. Lūdz skolas konsultanta palīdzību, ja nezini, kā rīkoties..
- Parasti skolēni ar šādām problēmām nejūtas droši un neuzticas pārējiem, esi atvērts un izrādi patiku pret skolēnu.
- Iedrošini skolēnu mācīties labāk un palīdzi iegūt pabalstu, stipendiju vai piedalīties projektā.
- Lūdz skolas konsultanta padomu.kā tikt gala ar šādu skolēnu emociāla rakstura problēmām.
- Nekad neļauj citiem skolēniem izjokot un smieties par vienaudžiem par viņu sociālajām problēmām: pārrunā klasē iemeslus šādai rīcībai un centies būt starpnieks. Izmanto izdevību, lai apspriestu atšķirīgo skolēnu mācīšanās iespējas.

Ieteikumi skolotājiem darbā ar skolēniem ar skolas pamešanas risku

- a) *Ģimenes un Socio-ekonomiskās vajadzības.* Skolas pamešanas risks ir cieši saistīts ar socioekonomisko statusu. Daudzi jaunieši no zemu ienākumu ģimenēm pieņem lēmumu pārtraukt mācības kā atbildi uz ekonomisko spiedienu, viņiem jānodrošina finansiāli sava ģimene vai vecākiem nav līdzekļu sūtīt viņus skolā. Dažreiz viņiem jā rūpējās par brāļiem un māsām vai saviem bērniem. Viņiem jākoncentrējas uz saviem pienākumiem.
- Stipendiju piesaistīšana, kas palīdzēs viņiem turpināt izglītību, ar nosacījumu, ka skolēns apmeklēs nodarbības un būs nokavējis ne vairāk kā x skaitu stundu.
 - Tā kā skolas pārtraukšana raksturīga dažām etniskajām grupām, vairākas sociālās programmas ar mērķi ietekmēt šo sabiedrību ir nodibinātas, lai palīdzētu apmeklēt skolu.
 - Sadarbība starp skolas personālu, citiem profesionāļiem, vecākiem un sabiedrības locekļiem, lai stimulētu motivāciju, dalību un izprastu mācīšanās vajadzības.
- b) *Garlaicība un stundu kavēšana.* Daudzi skolēni apgalvo, ka stundas ir novecojušas, tāpēc jārikojas, lai skolēnus atgrieztu klasē.
- Ņemt vērā būtiskās izmaiņas skolotāja profesionālajā lomā un pienākumos: mācību procesa organizators, mācīšanās iespēju radītājs, padomdevējs, partneris, mediators starp izglītojamo un modernajiem informācijas avotiem, ne tikai informācijas avots.
 - Izmantot konstruktīvas pieejas, problēmu risinošu apmācību un kooperatīvo mācīšanos.
 - Papildus mācību priekšmetu zināšanām, nepieciešamas zināšanas par bērna/jaunieša attīstību un pedagoģiskās prasmes.
 - Veidot atbilstošu mācību procesu. Jaunākās metodes, piemēram WEB 2.0 rīki, eTwinning projekti, dalība plašākā sabiedrībā ar vidusskolēnu palīdzību. Skolēniem patīk sazināties ar skolēniem citās valstīs, viņi kļūst motivētāki un radošāki.
 - Lai pilnveidotu savas profesionālā un kultūras prasmes, skolēni piedalās Eiropas projektos un E+ projektos. Skolēniem ir iespējas mācīties ārzemēs kādu laiku, tādējādi pilnveidojot savas lingvistiskās un praktiskās prasmes, esot vairāk sagatavoti šodienas darba pasaulei.
- c) *Akadēmiskās grūtības,* pietrūkst motivācijas turpināt skolu, jo apzinās, ka nevarēs nokārtot skolas beigšanas eksāmenus. Iespējamie risinājumi šādos gadījumos.
- Programmas, kas palīdz uzlabot zināšanas, papildus nodarbības pēdējā gada skolēniem. Īpaši pielāgots stundu saraksts mācību priekšmetiem, kuros būs eksāmeni, lai skolēni varētu atkārtot to mācību vielu, kuru nav labi apguvuši, liekot justies pārliecinātiem par sevi, ka varēs nokārtot Baccalaureate eksāmenus.

- Školēniem ar zemiem sasniegumiem tiek izstrādāts sasniegumu uzlabošanas plans, lai pārvarētu akadēmiskās grūtības. Pēc stundām notiek nodarbības, lai uzlabotu viņu situāciju.
- Personiskais palīdzības plans- dokuments, ko sagatavojis atbalsta skolotājs un/vai klases audzinātājs un skolas konsultants skolēnam ar īpašām vajadzībām, kas sastāv no: mērķiem un mērķu sasniegšanas izvērtējuma indikatoriem, darbības skolēnam (kas,kad,kā) un laika plānojums aprakstītajām aktivitātēm, kuras jāveic plāna ietvaros.

Rekomendācijas tika uzrakstītas, piedaloties projekta partneriem:

- Tukuma Vakara un neklātienas vidusskola, Latvija
- Secondary Medical School Ante Kuzamnića Zadar, Horvātija
- Liceul Tehnologic Francisc Neuman, Rumānija
- Sint-Jozefinstituut BuSO, Beļģija